

مقدمه

بخش انرژی مانند هر کالا و یا خدمت دیگری دو سمت دارد. سمت اول، عرضه‌ی انرژی و سمت دوم شامل تقاضای انرژی است. اگر هدف از عرضه، تأمین تقاضا باشد و در عین حال بخش تقاضای انرژی را با هدف توانائی انجام کار مورد استفاده قرار گیرد، منابع مختلفی می‌توانند برای تأمین انرژی بکار گرفته شوند. این منابع به شیوه‌های مختلفی قابل دسته‌بندی هستند. انرژی تجدیدشونده و تجدیدناپذیر، انرژی اولیه و انرژی ثانویه، انرژی‌های پاک و آلاینده‌ها، انرژی‌های فسیلی و غیرفسیلی همگی با هدف دسته‌بندی منابع انرژی برای تأمین اهداف معین ارائه شده‌اند. در هر حال برای تأمین یک مقدار تقاضای معین، سوالاتی کلیدی به شرح زیر قابل طرح است:

- منابع انرژی در دسترس کدامند؟
- این منابع را به چه روش‌هایی می‌توان استحصال کرد؟
- آیا فناوری لازم برای استحصال منابع در اختیار است؟
- استحصال منابع مذکور با چه هزینه‌هایی همراه است؟
- آیا منابع مذکور باید به صورت‌های دیگری تبدیل شوند؟
- چه فناوری‌هایی برای تبدیل انرژی وجود دارد؟
- آیا فناوری‌های مورد نیاز در دسترس است؟
- هزینه تبدیل انرژی در هر فناوری چقدر است؟
- از چه روش‌هایی برای انتقال انرژی باید استفاده کرد؟
- شیوه بهینه تخصیص انرژی کدام است؟
- آثار زیست محیطی استحصال، تبدیل و مصرف انواع انرژی کدام است؟
- آیا مازاد منابع برای صادرات وجود دارد و یا کسری تقاضا را باید از خارج وارد کرد؟

سوالاتی از این دست در چارچوب برنامه‌ریزی انرژی مطرح و با مدل‌سازی و استفاده از ابزارهای مناسب پاسخ داده می‌شوند. در دهه‌های گذشته که بخش انرژی عمدتاً از یک ساختار متمرکز (عمدتاً انحصار دولتی) تبعیت می‌کرد، سوالات فوق از طریقیک نظام برنامه‌ریزی متمرکز بررسی و پاسخ داده می‌شد. با این حال در دهه‌های اخیر بخش انرژی اصلاحات ساختاری معنی‌داری را تجربه کرده است. خصوصی‌سازی، گسترش سرمایه‌گذاری بخش خصوصی، توسعه بازارهای رقابتی و بورس

انرژی، تسهیل مبادلات منطقه‌ای، رفع مصادیق شکست بازار از طریق تنظیم مقررات از جمله این تحولات است. بنابراین شیوهی پاسخگوئی به سوالات فوق دیگر لزوماً از یک ساز و کار متمرکز تبعیت نمی‌کند. بخش گسترده‌ای از این سوالات و سوالات مشابه دیگر با ایجاد بسترهای لازم و توسعه بازارهای رقابتی از طریق ساز و کار بازار پاسخ داده می‌شود. بنابراین مفهوم برنامه‌ریزی در طول زمان اصلاح شده است. در حقیقت در شرایط جدید پس از اصلاح ساختار بازارهای انرژی، برنامه‌ریزی انرژی عمدتاً به مفهوم ایجاد و بهره‌برداری از یک آزمایشگاه بررسی سیاست‌ها و تصمیمات آزمایش پذیر می‌باشد. از آنجائی که وزارت نیرو به عنوان بخشی از بدنه‌ی حاکمیتی برای تدوین سیاست‌ها و برنامه‌های حوزه انرژی در کشور ایفای نقش می‌نماید، لذا انجام مطالعات لازم، تقویت و توسعه ظرفیت‌های حرفه‌ای در کشور در این زمینه، ایجاد شرایط مناسب برای تدوین مدل‌های مناسب برای کشور و در نهایت تدارک شرایط مناسب برای ایجاد امکان تشخیص آثار و تبعات اجرای سیاست‌های مختلف در بخش انرژی از مأموریت‌های این دستگاه به شمار می‌رود. در همین زمینه طرح کلان برنامه‌ریزی انرژی در شورای آموزش و پژوهش وزارت نیرو تصویب و تدوین سند آن به پژوهشگاه نیرو محول گردید. این گزارش خلاصه‌ای از مطالعات و بررسی‌های انجام شده برای تدوین سند مذکور را پوشش می‌دهد.

چشم انداز سند راهبردی برنامه‌ریزی جامع انرژی کشور

با عنایت به بررسی‌های انجام شده و با اجماع نظر کمیته راهبردی، بیانیه چشم انداز مرکز برنامه‌ریزی انرژی به شرح زیر تصویب گردید:

بایاری خداوند بزرگ تا پایان برنامه ششم توسعه کشور، در حوزه برنامه‌ریزی انرژی، با تاکید بر استفاده بهینه از منابع انرژی برای تأمین تقاضای داخلی (با کمترین هزینه و آثار زیست محیطی)، و حضور کارآمد در بازارهای منطقه‌ای و جهانی، جمهوری اسلامی ایران کشوری است:

➤ مسلط به ابزارها و مدل‌های کارآمد (با لحاظ شرایط خاص کشور) در حوزه برنامه‌ریزی انرژی

➤ توانمند برای ارزیابی آثار سناریوهای سیاسی در بخش انرژی برای اتخاذ سیاست‌های تأمین‌کننده منافع ملی و منطبق بر معیارهای توسعه

پایدار

اهداف کلان

- تهیه اطلس اطلاعات انرژی کشور (در هر دو سمت عرضه و تقاضا) تا پایان سال ۱۳۹۶.
- ارائه برنامه‌های بلندمدت توسعه بخش انرژی با قابلیت به روز رسانی ادواری تا دو سال آینده با استفاده از دو مدل پذیرفته شده بین‌المللی با قابلیت تطبیق نتایج
- ایجاد قابلیت "ارزیابی آثار اعمال یک سیاستی معین در بخش انرژی و ارائه گزارش تحلیلی حداکثر طی سه ماه" حداکثر تا پایان برنامه ششم توسعه
- تدوین و بهره برداری از مدل کارآمد و منطبق بر مشخصات ممتاز و ویژه کشور برای برنامه‌ریزی انرژی تا پایان برنامه ششم توسعه

راهبردهای سند

- پرهیز از ایجاد تشکیلات جدید و یا گسترش غیر ضرور تشکیلات موجود در بدنه دولت
- هماهنگی با سایر موسسات داخلی حاکمیتی در زمینه برنامه‌ریزی انرژی با هدف هم افزایی
- استفاده حداکثری از ظرفیت‌ها و پتانسیل‌های حرفه‌ای داخلی با تاکید بر شکل‌دهی سازمان یافته تقاضا برای پرورش اشخاص حقیقی و حقوقی متخصص و حرفه‌ای
- استفاده حداکثری از نتایج قابل اتکای مطالعات گذشته (دستاوردهای پژوهشی یا مدل‌های تدوین شده) با هدف پرهیز از تکرار غیرضرور این مطالعات
- تولید اطلاعات، دانش و ایده با هدف شکل‌دهی تفکر تصمیم‌سازان و تصمیم‌گیران در حوزه انرژی
- همکاری متقابل با موسسات بین‌المللی در حوزه سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی انرژی با هدف بهبود کیفیت فعالیت‌های حرفه‌ای و ظرفیت سازی برای جامعه دانشگاهی و پژوهشی مرتبط

پروژه‌های اجرایی

- عناوین اصلی محورهای فعالیت مرکز برنامه‌ریزی انرژی عبارتست از:
- شکل‌دهی بانک اطلاعات (اطلس) بخش انرژی کشور
 - مدل‌سازی و تجزیه و تحلیل بخش عرضه انرژی
 - مدل‌سازی آثار متقابل اقتصاد کلان و بخش انرژی
 - تهیه نرم‌افزارها، توسعه مدل‌سازی و تدوین ماژول‌ها و کدهای مورد نیاز (برای یک دوره ۵ ساله)
 - حمایت از مطالعات دانشگاهی (رساله دکتری و فوق دکتری)، اتاق فکر و تولید ایده و اندیشه